

Інше

Синишин Дмитро Михайлович

студент

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ СБУ

***Анотація.** В даній роботі проаналізовані основні напрямки реформування Служби безпеки України.*

***Ключові слова:** реформування Служби безпеки України, Служба безпеки України, напрямки реформування Служби безпеки України*

Постановка проблеми. Питання реформування СБУ постало з рішенням України інтегруватися до Північноатлантичного альянсу та Європейського Союзу, де з підвищеною увагою ставляться до питань розподілу функціоналу спецслужб і демократичного контролю над ними.

Основними проблемними питаннями, пов'язаними з реформою СБУ, на наш погляд, є наступні:

СБУ, завдяки конкретному колу завдань, що належать до його юрисдикції, та широкому спектру можливостей (аналітичних, оперативних, технічних) посідає особливе місце в системі правоохоронних органів України. Це означає, що повноваження спецслужби також повинні бути конкретними. Діяльність спецслужб полягає в аналізі всіх сфер державної безпеки та інформаційно-аналітичному забезпеченні органів управління та управління в інтересах ефективного проведення внутрішньої та зовнішньої політики; контррозвідувальна протидія розвідувальній та підривній діяльності іноземних спецслужб; боротьба з тероризмом; захист власної конфіденційної інформації та інформації інших державних органів; вплив на соціальні процеси з метою дотримання національних інтересів, а

також забезпечення безпеки громадян та стабільності органів державної влади.

Враховуючи такі особливості діяльності, СБУ значно виділяється серед інших національних правоохоронних органів. На сьогодні статутний статус СБУ є «правоохоронним органом спеціального призначення, який гарантує державну безпеку України» [1, с. 9].

Досвід зарубіжних партнерів у проведенні реформ безпеки та розробці спеціальних органів свідчить про існування концептуального поділу між самою спецслужбою та правоохоронними органами, до яких належить поліція.

Таким чином, для успішного просування роботи з гармонізації національного законодавства суб'єкти законодавчої ініціативи (Президент, Верховна Рада, Кабінет Міністрів), а також експертна спільнота та громадськість повинні визначати не лише статус, правову основу СБУ, його завдання та функції, а також здійснити комплексну гармонізацію чинного законодавства, що регулює діяльність правоохоронних органів, органів безпеки та оборони. Водночас надзвичайно важливо запобігати ситуаціям, коли перетворення призведуть до зниження ефективності діяльності СБУ в умовах зовнішньої агресії та окупації частини території України.

За своїм змістом правоохоронна діяльність СБУ не є єдиною складовою. Він містить кілька специфічних сфер (функцій), не характерних для класичних спецслужб: досудове розслідування кримінальних правопорушень, що належать до компетенції СБУ, розкриття злочинів, пов'язаних з корупцією та організованою злочинністю, а також у сфері управління та економіка. Серед інших, правоохоронні функції традиційно включають оперативно-розшукову діяльність. Сьогодні СБУ є правоохоронним органом у цьому відношенні. Викликає серйозне занепокоєння те, що позбавлення СБУ певних повноважень,

зокрема ведення слідчих дій або боротьба з корупцією, без належного коригування функцій інших правоохоронних органів або лише з механічною передачею колишньої СБУ повноважень, призведе до загального зниження ефективності правоохоронної системи України. На наш погляд, головним критерієм ефективності реформи національної розвідувальної служби має бути уникнення дублювання функцій та взаємодоповнюваність дій правоохоронних органів.

Звернемо більше уваги на той факт, що в процесі реформування СБУ неодноразово розглядалось питання про позбавлення її функції досудового розслідування. Цю проблему часто піднімали як незалежні експерти, так і політичні актори. Наголошуємо, що, з одного боку, була проголошена ідея повного позбавлення повноважень проводити досудове розслідування як СБУ, так і інших правоохоронних органів, що перебувають у межах законної юрисдикції, залишивши це лише в компетенції прокуратури. З іншого боку, існують думки, що розподіл слідчих підрозділів у структурах кількох правоохоронних органів відповідає національним процесуальним традиціям і перевіреним часом, а також встановлення їх спеціалізації відповідно до профілю правоохоронних органів в якому вони діють, підвищує ефективність та результативність їх роботи [1, с. 12].

Іншим досить суперечливим питанням щодо діяльності СБУ є його «військовий» статус. Під час процесу європейської та євроатлантичної інтеграції іноземні партнери наполягають на доцільності демілітаризації СБУ. Вважається, що військова структура, якою зараз є Служба, не відповідає сучасним вимогам, ускладнює процедуру контролю над нею і не вимагає виконання своїх завдань [1, с. 12].

Так, 20 травня 2020 р. Верховна Рада України 287 голосами народних депутатів відправила до профільного комітету для підготовки до повторного першого читання президентський законопроект № 3196 «Про внесення змін до Закону України "Про Службу безпеки України" щодо

удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України».

Законопроектом пропонуються зміни до правового регулювання СБУ, зокрема передбачається: закріплення змісту ключових понять, що характеризують сферу державної безпеки та її забезпечення; чітке визначення мети СБУ, а також його функцій та повноважень відповідно до сучасних викликів, реальних та потенційних загроз державній безпеці України; запровадження ризик-орієнтованого підходу до протидії загрозам державній безпеці, а також розширення інформаційно-аналітичного вектора спецслужб; оптимізація організаційно-штатної структури Служби безпеки України, здатна забезпечити своєчасне реагування на поточні загрози державній безпеці України; запровадження повного поступового припинення кадрового забезпечення СБУ військовослужбовцями та забезпечення поступового перетворення його на агентство, в якому працюють особи з особливими званнями; модернізація питань грошово-кредитного, соціально-побутового, пенсійного забезпечення працівників СБУ; оновлення та деталізація положень Закону України «Про національну безпеку України».

Відповідно до законопроекту, Державна служба безпеки України забезпечує державну безпеку шляхом:

- протидія незаконній діяльності спецслужб іноземних держав, окремих організацій, груп та осіб, що становлять загрозу національній безпеці України;
- здійснення комплексу адміністративно-правових, організаційних, оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів щодо протидії терористичній діяльності, у тому числі міжнародній, та фінансуванню тероризму;
- протидія спеціальним інформаційним операціям та впливам спецслужб іноземних держав, організацій, груп та осіб;

- запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру та безпеки людства, скоєних у кіберпросторі; здійснення контррозвідувальних та оперативно-розшукових заходів, спрямованих на боротьбу з кібертероризмом та кібершпигунством; протидія кіберзлочинності, можливі наслідки якої безпосередньо загрожують життєво важливим інтересам України; розслідування кіберінцидентів та кібератак на державні електронні інформаційні ресурси, інформацію, яка повинна бути захищена законом, критичну інформаційну інфраструктуру та окремі її об'єкти; перевірка готовності захищати критичну інформаційну інфраструктуру від можливих кібератак та кіберінцидентів; забезпечення реагування на комп'ютерні інциденти у сфері державної безпеки;
- протидія злочинам, що становлять загрозу державній безпеці України;
- викриття та протидія транснаціональним та міжрегіональним організованим злочинним угрупованням, боротьба з проявами організованої злочинності в різних сферах;
- боротьба з незаконним обігом та використання спеціальних технічних засобів таємного отримання інформації.

Серед основних нововведень законопроекту: він розмежовує компетенцію СБУ з іншими структурами сектору безпеки, визначає нові пріоритети у своїй роботі - Спецслужба зосередиться на контррозвідці, яка протидіє загрозам державній безпеці, кібербезпеці, контртероризму, захисту держави секретів та багато іншого. СБУ також відмовиться від своїх нехарактерних функцій - вона більше не буде боротися з економічною злочинністю, а зосередиться на захисті критичної інфраструктури. Очікується значне посилення інформаційно-аналітичної складової в діяльності СБУ, перехід від реактивного підходу до активного

та орієнтованого на ризик. Відбудеться демілітаризація та поступове зменшення кількості СБУ з 27 000 до 15 000, водночас покращення рівня соціального забезпечення працівників, підвищення їх фінансів до рівня НАБУ, ДБР та інших новостворених антикорупційних органів. Планується посилити парламентський та громадський контроль за діяльністю СБУ [2].

Тому підхід до впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність СБУ повинен бути всеохоплюючим та відкритим. Зрештою, необхідна політична воля для прийняття відповідних рішень та інструментів для реалізації

Література

1. Богдан Д. М. Проблемні питання реформування служби безпеки України. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 7-13
2. Хилько М. Реформа Служби безпеки України: в пошуках балансу між бажаним та можливим. *Громадська думка про правотворення*. 2020. № 11 (196). С. 14–20.
URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2020/11.pdf>.